

lot olivat 47 551,33 euroa. Menoja kertyi 47 551,33 euroa. Suurimmat kulut aiheutuivat painatuksesta ja postituksesta (22 974,72 euroa), palkoista, palkkioista ja korvauksista (sosiaalikuluneen 21 438,46 euroa). Toimistokuluja kertyi 2 741,95 euroa ja muita kuluja 396,20 euroa. Virittäjän tulos vuodelta 2008 on siis 0,00 euroa ylijäämäinen.

Seuran omat kulut olivat 2 769,66 euroa ja tuotot 2 964,00 euroa, joten seuran tulos vuodelta 2008 on 194,33 euroa ylijäämäinen. Kulut ovat aiheutuneet etupäässä

jäsenpostituksista, jäsenkokousten järjestämisestä ja kirjanpidosta. Tuotot ovat kertyneet jäsenmaksuista (2 964,00 euroa).

Kotikielen Seuran ja Virittäjän vuoden 2008 yhteinen tilinpäätös osoittaa tuottoja 50 515,31 euroa ja kuluja 50 320,98 euroa, joten ylijäämäksi muodostuu 194,33 euroa. ■

Helsingissä 14. maaliskuuta 2009

JOHANNA KOMPPA

Kotikielen Seuran sihteeri

JOHDATUS TIETEELLISIIN VÄLIMAASTOIHIN

Heikki Mikkeli ja **Jussi Pakkasvirta** *Tieteiden välissä? Johdatus monitieteisyyteen, tieteidenvälisyyteen ja poikkitieteisyyteen.* Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy 2007. 211 s. ISBN 987-951-31780-8.

Monitieteisyys on päivän sana, eräässä mielessä myös kirosana. Mistään uudesta asiasta tieteidenvälisyydessä ei ole kyse, mutta perinteisiin oppituoletihin vaikiintuneiden akatemioiden aikana se on sitäkin suurempi haaste niin monitieteistä lähestymistapaa soveltaville tutkijajaksilöille kuin tiedepolitiikallekin. Kulttuurihistorian dosentti Heikki Mikkeli ja Latinalaisen Amerikan tutkimuksen professori Jussi Pakkasvirta avaavat kirjassaan tieteidenvälisyyden käsitteellistä maastoa, monitieteisyyden historiaa ja pohtivat tieteen ja opetuksen muutoksia monitieteisyyden haasteiden kannalta. Teos on suunnattu niin aiheesta kiinnostuneille opiskelijoille kuin tutkijoille ja opettajillekin, eli kenelle hyvänsä akateemiselle, joka pyrkii tai joutuu luovimaan tieteiden välissä. Epäilemättä

teos on myös tarkoitettu kriittiseksi tiedepoliittiseksi puheenvuoroksi tai ainakin sitä vaivatta lukee sellaisena. Teoksen selkeä sanoma on, että ylevistä puheista huolimatta yliopistollisessa opetuksessa ja tutkimuksessa tieteidenvälisyydelle on käytännössä heikommat mahdollisuudet kuin nykymaailma edellyttäisi.

MONITIEINEN MENNEISYYS

Kirja lähtee liikkeelle katsauksella länsimaiseen tieteenhistoriaan ja yliopistolaitoksensa tapahtuneisiin muutoksiin. Avausjaksossa tarjooa läpileikkauksen tieteen kehityksestä aina antiikin ajan ontologisesta ja keskiajan pedagogisesta tieteen luokittelusta 1600-luvun epistemologiseen, 1800-luvun evoluutionaariseen ja diffusionistiseen ja lopulta

1900-luvun interdisiplinaariseen eli tieteidenvälisen tutkimuksen vaiheeseen. Luvussa pohditaan muun muassa oppiaineiden keskeisyyttä akateemisessa maailmassa ja oppiaine-käsitteen suhdetta tieteenala-käsitteeseen. Puhutaan akateemisista heimokulttuureista, joilla on omat ajattelu- ja puhe- tapansa, toimintamuotonsa, arvostuksensa, uskomuksensa, tavoitteensa, omat tapansa vartioida rajojaan ja ylläpitää identiteettiään, ja myös omat vihollisensa.

Viime vuosikymmeninä tieteen rajapintoja ja tieteidenvälisyyttä koskeva keskustelu on kirjoittajien mukaan noussut kysymyksistä, joihin perinteisistä tieteenaloista käsin ei ole pystytty vastaamaan. Yliopistolaitoksen rooli ja luonne ovat muuttuneet: tiedon monopoli on murtunut, ja tuloksellisuuden ja soveltavan tutkimuksen vaatimus edellyttävät tieteidenvälisyyttä, koska ongelmat, joihin halutaan saada vastauksia, noudattavat harvoin tieteenalojen rajoja. Toisaalta tieteen kenttää leimaa eriytyminen yhä pienemmiksi tieteenaloiksi. Onko sivistysyliopisto korvautumassa asiantuntijakulttuurilla ja onko yliopistolaitoksesta tulossa pelkkä itseään refleктоiva instituutio? Onko yliopistosta tulossa »basaariyliopisto», josta opiskelijat hakevat koulutusta ja työnantajat ammattitaitoista työvoimaa? Vai tulee ko siitä »tehdas», jonka tehtävänä on palvella valtion ja talouselämän tarpeita? Mikä on tieteidenvälisen tutkimuksen asema tieteen markkinoilla aikana, jolloin käydään armotonta taistelua resursseista? Entä mitä tieteidenvälisyys tarkoittaa itse tiedon tuottamisen kannalta? Tällaisia kysymyksiä tarkastellaan kirjan ensimmäisessä luvussa.

TIETEIDENVÄLISYYDEN ASTEET, MUODOT JA SYNINIT

Toinen luku (»Tieteidenvälinen todellisuus») erittelee ja suhteuttaa käsitteitä *monitieteisyys* (*multidisciplinarity*), *poikkitieteisyys*

(*crossdisciplinarity*, *transdisciplinarity*) ja *tieteidenvälisyys* (*interdisciplinarity*). Käsitteiden jäsenitys auttaa hahmottamaan tieteidenvälisen toiminnan monia muotoja. Löyhimmillään voi olla kyse ongelmakeskeisestä ryhmätoiminnasta, jossa samaa ilmiötä tai ongelmaa tarkastellaan eri näkökulmista ilman, että tieteiden välille syntyisi varsinaisesti vuoropuhelua. Tällaisen tieteidenvälisyyden kirja nimeää *monitieteisyydeksi*, jossa perinteiset tieteet tai tieteenparadigmat säilyttävät ominaisuutensa. Varsinaiseksi *tieteidenväliseksi* tutkimukseksi nimitetään yhteistoimintaa, joka menee astetta syvemmälle, kun pyrkimyksenä on rikkoa tieteenalojen rajoja ja »luoda valoa niiden välisille katvealueille» (s. 65). *Poikkitieteellisyydessä* on jo kyse käsitteellisestä ja metodologisesta yhtenäisyydestä ja prosessista, jossa tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusongelmat ovat eri tieteenalat läpäiseviä. Poikkitieteellisessä tutkimuksessa tieteiden erottelu on tietoisesti unohtettu, jolloin tieteiden väliset rajat katoavat. Tekijät huomauttavat, ettei poikkitieteisyyteen ole syytä kannustaa opiskelijoita ennen pro gradu- tai jatkokutkintovaihetta. Teos soveltuu hyvin myös perustutkintovaiheen oppikirjaksi muun muassa siksi, että se muistuttaa tieteenon perusasioista ja suosittelee tutkijantaitojen harjoittelua ensin yhdellä tieteenalalla.

Tieteidenvälisyys on joillekin aloille erityisen luontevaa ja kutsuvampaa kuin toisille, ja samalla se tarkoittaa eri tieteissä erityyppisiä luovimisen mahdollisuuksia. Lingvisti lukee kirjaa varmasti toisin silmin kuin kulttuurintutkija. Kolmannessa luvussa (»Tieteidenvälisiä oppiaineita») esitellään useita humanistis-yhteiskuntatieteellisiä opintokokonaisuuksia (mm. aluetutkimusta, kehitysmaatutkimusta, naistutkimusta, terveystutkimusta ja ympäristötutkimusta), jotka sopivat kirjassa kuvattaviksi tieteidenvälisinä esimerkkitapauksina. Esittely tarjoavat kiinnostavan läpileikkauksen jo

kaisen tarkastellun opintokokonaisuuden kehittymiseen ja tutkimusintresseihin. Näistä edetään luvussa 4 »Tieteidenväliseen tutkimukseen ja opetukseen», jossa tieteidenvälisyyttä tarkastellaan yliopistopedagogisesta näkökulmasta. Tästä olisi mieluusti lukenut enemmänkin. Luvun pääpaino on tutkimusnäkökulmassa, joka päättyy tieteidenvälisen tapaustutkimusten esittelyyn.

Teoksen viimeinen luku kiteyttää tieteidenvälisyyden »seitsemän kuomansyntiä» (Rotkirch 2005) ja »viisi teesiä tieteidenvälisyydestä». Synneistä useimmat koskevat yhtä lailla niin sanotun perinteisen tutkimusenteon periaatteita, kuten kirjoittajat toteavatkin. Esimerkiksi sellaiset seikat kuin tutkimusaiheen rajaaminen omien voimavarojen puitteissa, kausaalisen selittämisen periaatteet tai teoreettisen voluntarismin (mielivaltaisuuden) synty eivät mitenkään leimallisesti koske tieteidenvälisiä tutkimusta. Teesit puolestaan ovat kirjan tekijöiden muotoilemia ohjenuoria ja varoituksia nimenomaan monitieteilijälle: (1) tarvitaan aito halu kurkkia myös muiden oppiaineiden hyllyköihin, (2) uutta tulee etsiä, mutta ilman tieteenperinteiden tuntemusta ei voi tietää, mikä on aidosti uutta, (3) yleispätevää tieteidenvälistä metodia ei ole, vaan jokainen tutkimuskysymys tarvitsee omanlaisensa metodiikan, (4) tieteidenvälisyys on parhaimmillaan ongelmalähtöisen tutkimisen ja oppimisen riemua ja hyötyä, mutta usein se on myös (5) väliinpuotoamista.

TIETEIDENVÄLINEN TODELLISUUS

Mikkeli ja Pakkasvirta argumentoivat vastaanpanemattomasti siitä, kuinka oppiainekeskeisyys vastaa huonosti nykytodellisuutta, jolle tiede- ja laitosrajojen rikkoontuminen olisi luontevinta. Kirjoittajat visioivatkin mallia yliopistolaitoksesta, jossa tiedekunnat (kuten humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen) järjestäytyisi-

vät uudelta pohjalta todellisten tutkimusorientaatioiden ja -vaatimusten mukaan. Esimerkkejä tieteenalojen uudelleenorganisoinnin tarpeesta voi löytää helpostikin. Kuinka mielekäs on esimerkiksi maantieteen humanistisen suuntauksen sijoittaminen luonnontieteelliseen tiedekuntaan, kun alan mielenkiinto suuntautuu ihmisen toimintaan ja inhimillisiin merkityksenantoihin? »Tieteidenvälisyyden» tarpeen taustalla lieneekin joskus tieteenalojen paikoin melko mielivaltainen jaottelu, jota perinteisesti ei ole totuttu kyseenalaistamaan. (Vrt. myös Knuuttila ja Paasi 1995.)

Tieteiden välissä? -teos tulee tarpeeseen, sillä vaikka tieteidenvälisyydestä puhutaan paljon, ei aiheesta ole liikaa etenkin suomenkielistä kirjallisuutta. Mikkeli ja Pakkasvirta ovat tämän kirjan kirjoittajina miehiä paikallaan, sillä molemmilla on Renvall-instituutin edustajina vahva monitieteinen tausta. Tämä näkyy teoksen argumentoinnissakin, josta omakohtaisuus kuuluaa tarkoituksellisesti läpi. Teoksen pieni pomppelehtivuus onkin ehkä seurausta siitä, että kirjoittajilla on aiheesta paljon sanottavaa. Paikoin tulee tunne, että teoksen sisältö karkaa sisällysluettelon kuvaamasta rakenteesta, mutta syy löytyy osittain siitä, että asiat ja argumentit liittyvät monella tapaa toisiinsa. Lukija jää esimerkiksi pohtimaan, miksi tieteidenvälisen oppiaineiden esittely (luku 3) on lohkottu erilleen luvusta 4 (»Tieteidenvälinen tutkimus ja opetus»), jonka osana sen luontevasti näkisi. Käsillä olevassa ratkaisussa luvun 4 loppupuolella esiteltävät tieteidenväliset tapaustutkimukset tulevat nyt vähän epäodotuksenmukaisesti opetuksen näkökulmaan painottuvan luvun alun jälkeen. Teos toimii varmasti oppikirjana sitenkin, että siitä luetaan vain os(i)a, mutta tällöin melko varmasti menetetään jokin olennainen näkökulma aiheeseen. Esimerkiksi luvun 2 (»Tieteidenvälinen todellisuus») tarkastelu jatkuu

yksilön näkökulman tarkastelulla luvussa 4, jossa tarkastellaan tieteidenvälisen tutkimustyön luonnetta. Parhaiten teos toimii siis kokonaisuutena.

Kirja sekä alkaa että päättyy muistuksiin siitä, että monitieteilijän asema on kiitetty vain juhlapuheissa. »Akateemisia tunnustuksia tieteiden välistä on toistaiseksi ollut turha hakea» (s. 6); »Toivottavasti hän [tieteenalojen reunamilla kurkotteleva esimerkkihenkilö] kohtaa älykkäiden ihmisten lisäksi riittävästi viisaita ihmisiä, jotka kykenevät näkemään laajalle ja pitkälle» (s. 194, teesi 5). Kannustaessaan tieteidenväliseen tutkimukseen teos ei siis pyri peittelemään siihen liittyviä ongelmia, vaan esittää tieteidenvälisyyden tutkijan kannalta melkeinpä toivottomana haasteena akateemisessa todellisuudessa. Toivoa sopii, että osa tuosta todellisuudesta näyttäytyy tulevaisuudessa silkkana pessimisminä ja että uuden yliopistolaitoksen tuoma tulevaisuus tarkoittaa tieteidenvälisyyden kannalta muutakin kuin sileää polkua sellaiselle mo-

nitieteiselle sukkuloinnille, joka on muutettavissa taloudelliseksi voitoksi. ■

JOHANNA VAATTOVAARA
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

LÄHTEET

- KNUUTTILA, SEPPO – PAASI, ANSSI 1995: Tila, kulttuuri ja mentaliteetti. Maantieteen ja antropologian yhteyksiä etsimässä. – Kimmo Kalaja (toim.), *Manaajista maalaisaateliin. Tulkintoja toisesta historian, antropologian ja maantieteen välimaastossa* s. 28–94. Tietolipas 140. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROTKIRCH, ANNA 2005: Miten sosiologinen tieto kohtaa evoluutioteorian? – Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.), *Ihmistieteet tänään* s. 62–90. Helsinki: Gaudeamus.

KONSTRUKTIOT HAKEVAT PAIKKAANSA

Jaakko Leino (toim.) *Constructional reorganization. Constructional Approaches to Language*, volume 5. Amsterdam: John Benjamins 2008. 155 s. ISBN 978-90-272-1827-8.

Konstruktiokieliopin sovelluksia esittelevästä kirjasarjasta *Constructional Approaches to Language* ilmestyi kesällä 2008 viides osa. Siinä suomalaisilla lingvisteillä on merkittävä rooli: kirja on JAAKKO LEINON toimittama ja sisältää PENTTI LEINON ja JAN-OLA ÖSTMANIN sekä JAN LINDSTRÖMIN ja ANNE-MARIE LONDENIN yhteisarikkelit. Artikkelikokoelman *Constructional reorganization* teemana on kielen (ja konstruktioiden) muutos sekä konstruktioiden väliset suhteet ja niiden järjestäminen. Näin se on tavallaan jatkoa J. Leinon ja Östmanin

saman kirjasarjan neljännessä osassa (Fried ja Boas 2005) ilmestyneelle artikkelille »Constructions and variability», jossa tarkasteltiin esimerkiksi allatiivi- tai ablatiivimuotoisen määritteen saavien aistiverbirakenteiden (*tuon haisee pahalle ~ pahalta*) variaatiota, mutta sivuttiin myös toisilleen rinnasteisten paradigmojen (*minä tulen ~ mä tuun*) suhdetta.

Kuten Jaakko Leino toimittamansa kirjan esipuheessa toteaa, konstruktiokielioppi on suhteellisen väljä suuntaus. Huomattava osa sen tutkimuksista tehdäänkin sovelta-

▷